



*Kallós Zoltán
néprajzkutató, népzene gyűjtő
(Válaszút, 1926. III. 26. – Válaszút, 2018. II. 14.)*

Kallós Zoltán méltatása*

Egy angol földrajztudós felkeresett egy afrikai törzset a Nílus forrásvidékén, és ott e szavakkal köszöntötte a törzsfőnököt: „Nagy örömmre szolgál, uram, hogy átadhatok Önnek egy könyvet arról a tudósról, aki Önöket felfedezte.” A törzsfőnök hibátlan angolsággal így felelt: „Én is jártam Angliában, uram, de olyat még soha nem mondtam, hogy én fedeztem volna fel Londont.”

A mai magyar falu és város sokkal közelebb van egymáshoz, mint Afrika Londonhoz. Mégis, mintha két külön világ meredne egymásra Budapestről és Gyimesközéplektről. Az egyik szédült iramban fejleszti civilizációját, növeli fogyasztását – és közben a kultúrát is fogyasztási cikké süllyeszti. Szellemi intézményeiben ádázul küzd az önmegvalósító világpolgár szemlélete a hagyományokra támaszkodó nemzeti gondolattal. A másik, a falusi világ nem tud beleszólni ebbe a vitába – a puszta létéért küzd, ez köti le minden erejét. De helyenként még ragaszkodik a kultúrájához. Ezek a helyeken a műveltség egyszerre egyetemes és hagyományos – a két fogalom nemhogy ellentétben volna egymással, de egyik a másik nélkül egyenesen értelmezhetetlen. Itt a termelés nem a Teremtés rendjének felforgatását jelenti, hanem annak fenntartását. Itt az ünnepek a Teremtő és a teremtmények találkozásának alkalmai – a lakoma van az ünnepért, nem az ünnep a lakomáért.

A város maga is érzi, hogy valami nagyon nincs rendben a háza táján. Ezért nem bánja, ha időnként expedíciók indulnak egzotikus falusi tájakra, és onnan megdöbbenő mélységű balladákat, hihetetlen virtuozitású táncokat, szívfacsaró furulyadallamokat hoznak – ilyenkor egy-egy pil-

lanatra megáll a kanál a város kezében, mielőtt bekebeleznék a különös csemegét.

Kallós Zoltánt nem a város küldte vidéki felfedezőútra. Sokkal inkább tekinthető ő a falu küldöttjének, Julianus barátjának, aki hírt visz a városi testvéreknek – van még forrás, ahonnan erőt lehet meríteni a megújuláshoz, csak segíteni kellene egymást. Amikor ő azt mondja az '50-es, '60-as évekbeli munkásságáról: „Olyan anyagokat hoztunk, amilyeneket még soha nem hallottak, Bonchidáról, Palatkáról, Magyarorszátról, Ördögösfüzesről, Visáról...” – akkor nagyon pontosan ragoz. Ezek az anyagok valóban szenzációs újdonságot jelentettek a népzene- és néptánc kutatásnak, ő azonban úgy ismerte őket kigyerek kora óta, mint az afrikai törzsfőnök a Nílus forrásvidékét. A tudomány eszköztárával is azért szerelkezett fel az egyetemen, zeneakadémián, mert mint mondja: „Meg kellett ismernem a tudományos megkülönböztető jegyeket, dialektus-területeket, módszereket. Én szerencsére nagyon sok dallamot ismertem, izgatott, nehogy elfelejtsem.” Jegyezzük meg – ritka az a diák, aki azért tanul kottaírást, nehogy elfelejtse, amit már úgyis tud. Tudományos műveinek hatása éppen azért sugárzik szét olyan különös erővel, mert mindaz, amiről írásai szólnak, a szerző saját anyanyelvi műveltsége is egyben. Mintha a nilusi törzsfőnök írta volna könyvet saját hazája földrajzáról.

Ezt az óriási dallamtudást magam is megtapasztalhattam. A '80-as években elkalauzolt bennünket a Nagyenyed melletti Becére, Szántó Ferenchez, a kiváló pásztor zenészhez. Első élményem az a tisztelettel párosuló családi szeretet volt, mellyel a háziak fogadták. A vendégszeretet mindenkinek kijár Erdélyben, és kijár a

* Elhangzott 2006. március 26-án, Kallós Zoltán 80. születésnapja alkalmából.

tanult ember iránti tisztelet is. Ide azonban olyan tanult ember érkezett, akit nagy tudománya ellenére is pontosan értettek a falusiak – és ő is pontosan értette a falusiakat. Az eredmény a zenei kérdezz-felelek játéknak olyan tűzijátéka lett, amelyet sem korábban, sem azóta nem tapasztaltam. Kallós és Szántó Ferenc versengve kutattak egymás emlékezetében a régi nóták után. Még a kérdező-válaszolói viszony is feloldódott, hiszen Feri bácsi is sokszor kérdezte Kallóst: „Ezt ismeri-e?” (Ismerte.)

Kallós azonban nemcsak mentette a falu kincseit, hogy ezzel az egyetemes magyar kultúrát gazdagítsa, de adott is a falunak. Pályafutását kalotaszegi, moldvai, gyimesi tanítókodással kezdte. Amikor pedig már nem taníthatott, akkor is Gyimesbe ment fakitermelési alkalmazottnak. „Na, most jól elásta magát ez az izgága alak az Isten háta mögött” – gondolhatták a munkássága iránt mindig odaadóan érdeklődő szekusok, mert nem tudták, hogy faköbözés közben munkatársától, Tímár Viktortól gyűjt furulyadallamokat, munkaszüneti napokon pedig Moldvába jár, a Kodálytól kapott magnetofonnal felszerelve. A szekusok idővel talán megértették ebből, milyen nehéz a halat vízbe fojtani.

„Kallós Zoltán attól gazdag, hogy mindenét szétesztotta” – mondta egyszer Berecz András. Valóban, az erdélyi falusi mesterekhez igyekvő táncázások a megmondható, mennyi felbecsülhetetlen értékű útbaigazítást adott Kallós a Magyarországról betoppanó idegeneknek, mindig pontosan mérlegelve a titkosrendőrök és besúgók pillanatnyi hadállásait is. Hogy ezt a

rendkívül kockázatos és felelősségteljes szerepet milyen magától értetődő tudatossággal vállalta, azt egyik nyilatkozata világítja meg: „Én úgy gondolkodtam, hogy egy ilyen gyűjtés nem lehet öncélú, akkor nem ér semmit az egész!” Hát nem is lett öncélú a gyűjtés. Bátran kimondhatjuk, hogy e nélkül az óriási tudásra alapozott önzetlen segítség nélkül nem alakulhatott volna azzá a táncmozgalom, ami. Kallós gazdagsága pedig még csak most, az általa alapított válaszúti táborral, a szórványban élő gyerekek kollégiumával, a gyűjtemény rendre megjelenő kiadványaival mutatkozik meg igazán.

Egy kiváló vajdasági barátom mondta december ötödike után, hogy már sejtí Trianon értelmét: az ország szétszabdálása leválasztotta a nemzet értékesebb részeit a züllésnek indult magról, mintegy a majdani gyógyuláshoz szükséges őssejteként. Amikor a '60-as években Andrásfalvy Bertalan, Martin György és Pesovár Ferenc barátságot kötött Kallós Zoltánnal, és megkezdtek az erdélyi néptáncok módszeres gyűjtését, talán már az öngyógyító folyamat első lépéseit tették meg. Az ott megőrzött műveltség elkezdett áramlani Magyarországra felé, és áramlik mind a mai napig, hatalmas szellemi töltést adva ezzel a megújuláshoz. A '70-es évektől az Erdélybe induló táncázások a többi szellemi kapocssal együtt csak felerősítették ezt a folyamatot. Ebben játszott nélkülözhetetlen szerepet Kallós Zoltán. Többek közt e sorok írója sem válhatott volna zenésszé az ő segítségével, így még magát azt a megtisztelő feladatot is neki köszönheti, hogy őt méltathatja. Köszönjük, Zoli bácsi.